

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

De erroribus circa diuinam præscientiam, ac nostrum liberum arbitrium,
rerúmque contingentiam. art. 13. disput. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

visionis cognoscit Deum infinita.

secundum totam suam latitudinem accepta, sese ad infinita extendit, sed etiam, ut rationem habet scientiae visionis. Eam probat D. Thomas, quoniam licet substantiae futurae non sint infinitae, eod quod generationes rerum post diem iudicii nullae erunt, cogitationes tamen beatorum & damnatorum multiplicabuntur in infinitum: sed illas omnes simul Deus actu cognoscit scientia visionis: ergo per scientiam visionis cognoscit infinita. Confirmari potest haec ratio, quoniam si omnes illae cogitationes essent simul, essent actu infinitae: sed omnes illas Deus simul actu cognoscit per scientiam visionis: ergo cognoscit actu infinita.

Anima Christi si quae infinita cognoscit.

Anima autem Christi licet easdem omnes simul actu cognoscat, ac proinde cognoscat actu infinita, quia tamen non cognoscit illas per scientiam visionis, eod quod aeternitas non sit duratio propria visionis beatificae ipsius, ut est scientiae divinae, sed aeternitas participata, ut q. 10. dictum est, ideo solum dicenda est cognoscere infinita per scientiam simpliciter intelligentiae.

Quando ergo D. Thom. 1. contra gentes cap. 69. ait, Deum scientia visionis non cognoscere infinita, id planè intelligit de infinitis substantiis, ut patet ex ratione, quam ibidem reddit, nempe quoniam generationes non erunt in aeternum, idemque affirmat hoc loco. Quando item 3. p. q. 10. art. 2. ad 2. ait, animam Christi cognoscere omnia, quae Deus scit scientia visionis, & rursum art. 3. ait, animam Christi non cognoscere entia in actu, quae sint infinita, etiam si sumantur omnia, quae in omni differentia temporis erunt, cognoscere tamen infinita in Verbo, quae sunt in potentia creaturarum & nunquam erunt, id sine dubio intelligit similiter, de entibus substantialibus, quae per generationem multiplicari poterant in infinitum, ut satis ex ipso contextu D. Thomae apertum est. Atque ita D. Thomam interpretantur ibidem Caietanus, Ferrariensis c. 69. citato & Capreolus in 3. dist. 14. q. 2. quare non fecit pugnat hoc articulo ac locis citatis. Nonnulla alia, quae hoc loco tractari poterant, differuimus 3. Physicorum, dum sermo esset de infinito.

ARTICVLVS XIII.

De erroribus circa diuinam praescientiam, ac nostrum liberum arbitrium rerumque contingentiam.

DISPVATIO I.

Res est, quae non parum negotij hominibus semper facessit, quam ratione libertas arbitrij nostri rerumque futurarum in utramque partem contingentia, cum diuina praescientia, prouidentia, praedestinatione ac reprobatione coherere consentireque possint. Id autem pro nostra tenui parte diuina freti ope explanaturi cum simus: hoc quidem loco circa praescientiam, inferius verò, q. 22. & 23. circa prouidentiam, praedestinationem, ac reprobationem, constituendum est ante omnia, in nobis libertatem esse arbitrij, & qualis, ac quanta ea sit, esseque multarum rerum futurarum in utramque partem contingentiam, & quae nam eiusmodi contingentiae radix constituenda sit ut tandem mutuam coherentiam & cõsensum horum omnium, hoc quidem loco cum diuina praescientia: q. verò 22. & 23. cum diuina prouidentia, praedestinatione, ac reprobatione ostendamus, atque explanemus.

Autoris infinitum.

Quamuis autem D. Th. inferius q. 83. de libero

A arbitrio ex instituto disputet, hoc tamen loco nonnihil ea de re differamus oportet: tum quod hos in primam partem commentarios ad eam usque quaestionem non extendemus: tum vel maxime quod opportunus hic locus sit, neque ea, quae ad hunc locum spectant, planè cognosci valeant, nisi difficultates aliquot circa nostrum liberum arbitrium (tamen si non tot, quot in Concordia nostra ad hunc articulum disputauimus) prius dissoluantur: reliquas autem de libero arbitrio quaestiones commodius in 1. 2. reseruabimus. In hac autem prima disputatione solum afferemus varios errores, qui circa diuinam praescientiam, libertatemque arbitrij nostri, ac rerum contingentiam hucusque extiterit.

B Ut Augustinus 5. de ciuitate Dei cap. 9. refert: Marcus Tullius, cum ex vna parte percipere non valeret, quam ratione libertas arbitrij contingentiae rerum cum immutabili, certaque Dei de futuris contingentibus cognitione coherere posset: ex alia verò parte experimento, tum in se ipso, tum in aliis libertatem arbitrij comperiret, negauit in Deo esse praescientiam futurorum contingentium, vltimamque esse posse certam diuinationem. Atque ita, ut Augustinus ibidem ait, dum homines vult facere liberos, facit sacrilegos. Hic autem error disputat. 17. impugnabitur.

Error Tully circa praescientiam, & diuinationem.

C Quod ad libertatem arbitrij, rerumque contingentiam attinet, ut Augustinus 5. de ciuitate Dei cap. 1. & 4. Confess. cap. 3. refert, error fuit in primis multorum ex iis Mathematicis, qui iudicialiae facultati dediti fuerunt, atque quorundam philosophorum, qui illos sunt sequuti, in astris esse vim quamdam necessitatem inferentem voluntati humanae, ut hoc, aut illud velit, omniaque in his rebus inferioribus, in quibus etiam actiones humanas tam studiosas, quam vitiosas comprehendunt, necessariorum euenire, stellarumque sitibus, aspectibus, atque influentiis esse tribuenda. Licet autem caelo & astris tamquam prima causa tribuerent hanc necessitatem effectuum omnium, à caelo tamen dicebant derivari ordinem quemdam ac feriem causarum ad minimos usque effectus pertingentium, omnino inuitabilem, & ob eam causam omnia euenire naturali quadam necessitate affirmabant.

Error Mathematicorum, & aliorum quorundam, facta libertatem arbitrij auferentium.

D Porro connexionem hanc, atque ordinem causarum, cuius principium & origo ascribebatur situs caeli & stellarum, appellabant fatum, naturalemque necessitatem, quae omnia necessariorum venire credebant necessitatem fatalem nuncupabant. Addebant deinde nonnulli, ut testis est Augustinus 5. de ciuit. Dei cap. 1. vim illam astrorum, & connexarum causarum ordinem inde resultantem, non esse ex dispositione atque voluntate Dei, atque ea ratione omnem Dei prouidentiam circa res humanas de medio tollebant. Alij verò dicebant, eam constitutionem atque dispositionem à Deo esse, penderéque à diuina voluntate. Ceterum omnia, eo ipso, quod mundus ita constitutus esset fatali necessitate euenire, atque adeo effectus omnes, etiam si vitia & peccata essent, tribuenda esse Deo, qui talem rerum dispositionem constituit. Error hic libertatem tollit arbitrij, omnemque à rebus contingentiam: quare manifestè contrarius est fidei Catholicae, magnamque in Deum blasphemiam euenit: cum eum nostrorum scelerum autorem impudenter constituat.

Fatum quid.

E Vsurpato fati in hac significatione à Patribus meritò reprehendi ac impugnari solet (vide inter alios beatum Gregorium in homilia epiphaniae) & ab Ecclesia condemnatur. Si verò fatum sumeretur pro ordine causarum contingentium, atque cuiuslibet

Fati in qua acceptio errorum non continetur, sed neque in ea fati nomen usurpatum.

tabilium vt subest immutabili certa que praescientia divina, qua Deus ob eminentiam suae scientiae cognoscit aliquid ex eisdem causis re ipsa euenturum, Deo ipso interdum disponente, aut etiam permittente aliqua, vt id tandem eueniat, atque in ea significatione diceret quis fato regna his, vel illis euenire, sententiam, inquit Augustinus, teneat, lingua corrigat. Neque enim auditio nomine facti, id homines intelligunt, sed quod priori loco explicatum est: ideoque numquam facti nomen erit vsurpandum, quin de significatione subiiciatur distinctio, ne forte aliis erroris aliqua occasio praebatur. Fatum in hac posteriori significatione admittunt Boetius de Consolatione, & D. Thomas inferius q. 116. licet admoneat, neque in ea significatione Sanctos eo vocabulo vti uoluisset.

Error de fato explicatus ab aliquibus tribuitur Stoicis, si tamen Ludouico Viui in 1. & 10. caput Augustini de Ciuitate Dei credendum est. Plato a fatali necessitate excepit voluntatem humanam, & ea quae a libero arbitrio humano pendunt: caetera vero fatali necessitati subiecit. Eamdemque sententiam secuti sunt Stoici, vt ex Plutarcho & aliis in caput 10. Augustini citatum refert. An vero praeter liberum arbitrium, & ea quae a libero arbitrio pendunt, aliqua alia a naturali fatali necessitate excipienda sint, in quibus proinde ad utramque partem futuri euentus contingencia reperitur, explicabimus inferius dum de radice contingencie erit sermo, partemque affirmantem veram esse ostendemus.

Praeter apostatam illum Simonem Magum, qui, vt beatus Clemens lib. 3. recognitionum refert, liberum arbitrium negabat, omniaque fato fieri dicebat ex haereticis Bardesanes quidam, aut (vt alij volunt) Bardesanus, fato etiam contineri conversiones hominum assererat, vt Augustinus de haeresibus, haeresi 35. refert: quamuis alij aliud de hoc Bardesane sentire videntur. De qua re vide, si placeat, Alfonso a Castro aduersus haereses, verbo fatum. Priscillianus etiam autore Augustino loco citato haeresi 70. asseruit, homines fatalibus quibusdam stellis esse alligatos, atque cum Manichaeis, de quibus statim erit sermo, liberum abstulit arbitrium. Plurimi quoque eorum, quos proxime libertatem arbitrij sustulisse referemus, fatum fatalemque necessitatem admittere videntur, si non quae caelo & stellis sit affixa, quaeque inde deriuetur, certe in eo sensu vt dicant, existente ea constitutione vniuersi quae re ipsa est, singulis effectibus designatum esse certum ordinem serieque causarum, adeo indeclinabilem, vt nihil nisi necessitate naturae eueniat. Dixi, plurimos eorum fatali necessitatem videri admittere: quoniam qui ex eo libertatem arbitrij tollunt, quod censent actus voluntatis nostrae pendere solum a libero influxu Dei, siue naturali siue supernaturali gratiae, ita vt non simul pendeant a nostra libera voluntate, non cogentur fatum asserere, fatalemve necessitatem: cum dicere possint, existente hac constitutione vniuersi, quam habemus, posse quidem res hoc, aut contrario modo euenire, at tamen ex solo libero coarsu Dei id totum dependere.

Error iste de fato danatus est aduersus Priscillianum in Concilio Bracharensi 1. cap. 9. his verbis. Si quis animas & corpora humana fatis stellis credit astringi, sicut Pagani & Priscillianus dixerunt, anathema sit. Et cap. 10. Si qui duodecim signa, id est sidera qua Mathematici obseruare solent per singula anime vel corporis membra dissipata credunt, & nominibus Patriarcharum ascripta dicunt, vt Priscillianus dixit, anathema sit. Et Leo 1. epistola 91. quae est ad Turibium Altati- Molina in D. Thom.

A censum episcopi cap. 11. eundem errorem ita condemnat. Undecima, inquit, ipsorum blasphemiam est, quae fatalibus stellis & animas hominum, & corpora opinatur astringi, per quam amentiam necesse est, vt homines paganorum erroribus implicati, & fauentia sibi putant, sidera colere & aduersantia studeant mitigare. Verum ista sectantibus nullus in Ecclesia Catholica locus est. Vide etiam caput 13. eiusdem epistolae.

Manichaei ea ratione liberum hominis arbitrium abstulerunt, quod negarent in homine vllam esse facultatem, qua indifferenter bonum ac malum posset eligere, sed dicebant in eo duas animas esse permixtas. Vnam a Deo Bono principio, quam etiam partem quaedam substantia Dei esse adstruebant, qua homo solum bonum, ex necessitate tamen poterat vellet, ac operari. Alteram a malo principio, qua solum, atque ex necessitate, poterat operari malum: ex varia vero permixtione harum animarum dicebant proficisci, vt alij aliis deterioribus euaderet, atque vt vnus & idem melius vno tempore quam alio operaretur, pro vt magis vel minus erat purgatus a permixtione animae quae a malo principio obuenerat. Ita Augustinus haeresi 46. & alij permulti graues auctores.

In hoc eodem errore Manichaeorum fuit Augustinus per aliquot annos, antequam ad Catholicam fide conuerteretur, eo quod causam mali intelligere non valeret, falsisque promissionibus Manichaeorum persuasus speraret, se per eos ab omni errore liberandum, atque in vera Dei cognitione tandem perducendum, vt ipse in epistola ad Honoratum testatur. At Catholica fide illustratus scripsit aduersus hunc errorem libros de libero arbitrio, in quibus demonstrat esse in homine liberum arbitrium, hominemque ipsum, dum pro sua libertate a recta ratione, atque lege Dei deuiat, suoque ad id ad quod ab autore naturae collatum non est, abutitur libero arbitrio, esse causam totius mali culpa, quod sine voluntario, libertateve ad oppositum, neque esse neque intelligi valet. Quare malum culpa non in autorem naturae, qui non nisi ad bonum hominibus contulit liberum arbitrium, prohibuitque eis malum, neque in aliquod aliud externum principium, sed in hominem ipsum per suum liberum arbitrium, tamquam in propriam causam referendum esse praecclare ostendit.

Error Pelagianorum orti coepit tempore Augustini, posteaquam libros de libero arbitrio aduersus Manichaeos & multa alia praeclara opera scripserat, vt ipse testatur in tractationum c. 9. Erat vero Pelagianorum error veritati ac fidei contrarius, ex altero extremo cum errore Manichaeorum pugnans. Pelagius enim & sectatores eius, in iniuriam gratiae ad salutem nobis necessariae, plus aequo vires liberi arbitrij extendebant, in primisque assererebant primum parentem sibi soli peccando nocuisse, omnisque eius posteros nasci tales, absque vlla videlicet labe peccati, qualis primus parens ante peccatum a Deo conditus fuit. Assenerabant deinde, solum liberum arbitrium, absque alio auxilio gratiae, esse satis, tum ad credenda ea, quae docet fides, ad vitanda omnia peccata, superandas passiones ac vincendas omnes tentationes toto decursu vitae occurrentes, & ad vitam aeternam promerendam: tum etiam ad obtinendam per penitentiam, coparatum solis liberi arbitrij viribus, veniam peccatorum, si quae essent iam commissa. Quare ad vitanda peccata, id solum gratiae Dei tribuebant, quod condiderit nos libero arbitrio ac facultate non peccandi praeditos, quodque lege sua mentibus nostris indiderit, aut etiam externis verbis, vel scriptis

F

Manichaei qua ratione liberum arbitrium abstulerint.

Augustini error antequam ad fidem conuerteretur.

Mali culpa non Deo, sed nostro arbitrio.

Pelagianorum error.

A fatali necessitate...

Fatum qui...

Error de fato...

proposuerit. Comparatione verò peccatorum, quæ à nobis iam commissa essent, tribuebatur quidem ipsi gratiæ remissionem ac condonationem talium peccatorum, ac eam nos promereri, ac consequi per pœnitentiam, solis viribus liberi arbitrij elicita, credebant. Quare solum liberum arbitrium absque alio auxilio gratiæ arbitrabantur esse nobis satis ad salutem, vt testantur tum plerique alij, tum præcipuè Augustinus hæresi 88. & epistola 106. quæ est ad Paulinum, & patres Conclij Carthaginensis & Mileuitani in epistolis ad Innocentium 1. Romanum Pontificem, quæ habentur 1. Tomo Conciliorum ante epistolam 15. & 16. eiusdem Pontificis, & apud Augustinum 2. tomo, epistola 90. & 92. Aduersus hunc errorem scripsit Augustinus liberum de natura & gratia.

Solent verò Patres interdum, cum hæresim aliquam expugnare radicibusque euellere conantur, ita omnes vires neruosque in eum finem intendere, vt ad alios errores, qui circa aliqua alia fidei dogmata possunt oriri, non adeò prospiciant, præsentim dumtaxat morbo remedium adhibere conantes. Quare, vt ex iis, quæ Augustinus in libro de libero arbitrio (vt ipleneat 1. tractationum c. 9. & de natura & gratia cap. 27. testatur) alijque antiquiores Patres vsque ad illa tempora aduersus hæresim Manicheorum de libertate arbitrij scripserant, exiguum interim de auxilio gratiæ, ad actiones liberi arbitrij necessario, mentionem facientes, eò quòd ea de re nulla esset controersia, contendebant Pelagiani, Patres illos in eandem secum sententiam de libero arbitrio consensisse: ita ex iis quæ Augustinus libro de natura & gratia, ac alibi aduersus Pelagianos de gratia ad salutem necessaria scripserat, monachi quidam occasione sumplerunt vsque adeò gratiam extollendi, vt liberum arbitrium negarent, meritumque nostrum tollerent, dicentes, Deum vnicuique fidelium non secundum ipsorum opera, sed secundum solam gratiam, redditurum premium.

Quorundam monachorum error.

Qua occasione August. librum de gratia, & libero arbitrio scripsit.

Aduersus hunc errorem Augustinus librum de gratia & libero arbitrio conscripsit, arque epistola 146. quæ est ad Valentinum ita ait. *Venerunt ad nos duo iuvenes de vestra congregatione, qui nobis retulerunt, monasterium vestrum nonnulla dissensione turbatum, eò quòd quidam in vobis sic gratiam prædicent, vt negent hominis liberum esse arbitrium, & dicant, quòd in die Iudicij non sit redditurus Deus vnicuique secundum opera eius. Etiam nobis indicauerunt, quòd plures vestrum non ita sentiant sed liberum arbitrium adiuari fateantur per Dei gratiam, vt recta sapiamus atque faciamus, vt cum venerit Dominus reddere vnicuique secundum opera eius, inueniat opera nostra bona, qua preparauit Deus, vt in illis ambulemus: hoc qui sentiunt, bene sentiunt. Obsecro itaque vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes. Primo enim Dominus noster Iesus Christus, sicut scriptum est in Euangelio Ioannis, non venit, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Postea vero sicut scripsit Apostolus Paulus, iudicabit Deus mundum, quando venturus est, sicut tota Ecclesia in simbolo confitetur, iudicare vivos & mortuos. Si igitur non est Dei gratia, quo modo saluat mundum? & si non est liberum arbitrium, quo modo iudicat mundum? Proinde librum (de natura scilicet & gratia) vel epistolam meam, quam secum ad vos supra dicti attulerunt, secundum hanc fidem intellegite, vt neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, vt à Dei gratia separetis, tamquam sine illa vel cogitare aliquid, vel agere secundum Deum vlla ratione possimus, quòd omnino non possumus. Hæc Augustinus. Lege etiam, quæ in eadem &*

A sequenti epistola sequuntur. Placuit autem hæc referre, vt intelligas, quàm immeritò hæretici nostri temporis errorem proximè relatum amplectentes atque extendentes, se Augustinum habere patronum, atque autorem sui erroris obtendant, vt interim innumera alia Augustini testi monia, quæ illis refragantur, prætermittant.

B Ex errore proximè explicato emanauit error ille alius eorundem monachorum, non esse quèquam corripiendum quòd non operetur bonum, & male agat, sed orandum esse Deum, vt illi largiatur gratiam, qua bene operetur: quan doquidem, vt dicebant, bene operari est à Deo per auxilium gratiæ, ac proinde si Deus illud det, vtique, qui accipit, operabitur bene: si verò Deus id non det, non est in potestate eius, qui id à Deo non accipit, bene operari. Aduersus hunc errorem scripsit Augustinus librum de correptione & gratia. Hæc de erroribus circa liberum arbitrium notu vsque ad Augustini tēpora.

Alius error eorundem monachorum error.

C Petrus Abailardus (vt Castrus aduersus hæreses, verbo, libertas & verbo, futurum contingens, refert) asseruit omnia absoluta necessitate rerum euenire, nec Deum, nedum hominè posse efficere aliter res, quàm faciat. Nicolaus Sanderus libro 7. de visibili monar. Ecclesiast. hæresi 146. ex Gabriele Prælo solum refert, illum asseruisse, Deum agere ex necessitate naturæ. Fortè inde Castrus colligit vterius, eum negasse etiam libertatem voluntatis humanæ credens cum Scoto, ex eo quòd Deus constituitur agere ex necessitate naturæ, se qui omnia euenire ex necessitate naturæ, neque nobis libertatem arbitrij inesse etiam si Deus non alio maiori influxu concurreret cum causis secundis, quàm fit is, quo re ipsa influit. Quòd tamen in sequentibus esse factum ostendemus.

Augustinus qua occasione librum de correptione & gratia scripsit. Petri Abailardi error.

D Vuicleffus, vt ex Concilio Constantiensi sessione 8. artic. 27. vbi fuit damnatus, constat, asseruit omnia ex necessitate absoluta euenire. In eodem errore fertur, videturque fuisse Ioannes Hus ab eodem concilio sessione 15. damnatus. Quibus cum hæreticis sensisse refertur Valla, vt autor est Ruardus Decanus Louaniensis in articulo de libero arbitrio. An verò hi omnes crediderint, Deum agere ex necessitate naturæ, nec potuisse ex æternitate constituere ac disponere res aliter, quàm re ipsa ab eo constitutæ sint, vt Abailardus affirmabat, vel potius crediderint, Deum quidem non agere ex necessitate naturæ, sed potuisse ex æternitate aliter res pro arbitratu disponere, verum ex immutabilitate voluntatis, certitudineque scientiæ diuinæ, ac dispositione ipsa rerum omnia euenire necessitate absoluta, neque esse vllam in rebus contingentiam, non mihi certò constat. Castrus iuxta priorem explicationem refert errorem Vuicleffi: ait enim dixisse, voluntatem Dei & actualem creationem eiusdem fuisse mensuræ, neque potuisse Deum aliter facere aut velle res quàm fecerit. Multi verò alij errores Vuicleffi, Ioannis Hus, Vallæ, atque Lutheri, qui tandem hæc in re Vuicleffum, vt subiungam, est sequutus, iuxta posteriorem explicationem interpretantur.

Vuicleffi & quorundam aliorum error.

F Lutherus primùm asseruit liberum arbitrium, comparatione volitionum internarum, quibus aliquid boni vult, nullam habere efficientiam, sed à solo Deo eas omnes efficienter produci, volu arèmi que humanam, cum bonum appetit, solum se passivè habere. Verum iam questione 12. articulo secundo, ac alibi satis credo demonstraui, actum per quem voluntas, aut intellectus velle aut intelligere aliquid dicitur, operatione esse vitalem ab ipsi met potent

Lutheri de libero arbitrio error.

potentis vitaliter emanantem, neque posse potentias illas, suppositumve, ab actibus appetendi aut intelligendi denominari, nisi ab eisdem potentis efficienter emanent. Quare error hic non solum cum fide Catholica, quatenus per eum Lutherus meritum molitur auferre ab operibus nostris gratia diuina adiutis, sed etiam cum lumine naturali, veraque philosophia pugnat. Adiecit verò Lutherus, voluntatem nihilominus nostram, quatenus vltimus imperat quoad executionem ipsam bonum opus externum, dici cooperari, actiuitatemque in eodem efficiendo habere. Docebat deinde, liberum arbitrium post peccatum, seu ante gratiam, rem esse de solo titulo, qua de re damnatus à Leone 10. Pontifice Maximo ita respondit. *Male dixi, quod liberum arbitrium ante gratiam fures de solo titulo, sed simpliciter debui dicere, liberum arbitrium esse signum in rebus, seu titulum sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare vel mali, vel boni, sed omnia (v. Vnicuique est articulus Constantia damnatus rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt, quod est Poëta voluit, quando dixit, Cetera constant omnia lege. Eo denique demerita peruenit, vt diceret, liberum arbitrium nullum dominium habere in suos actus, malaque opera & peccata non minus esse à Deo, quam bona opera: qua in re stultitiam, atque impietatem Manichæorum planè superauit, qui peccata ipsa Deo tribuere minime sunt ausi. Mirandum quoque valde est, quod errorem suum non minus impium, quam stultum, alicui hominum persuadere potuerit. Lege, si placet, inter alios Ruardum in articulo de libero arbitrio, vbi verba Lutheri afferit, & Roffensem in articulo 36. Lutheri.*

Philippus Melancthon

Philippus Melancthon, sequutus primùm eundem Lutheri errorem, sùtque præceptoris mentem magis explicans, asseueravit, omnia opera nostra, siue sint indifferentia, vt comedere & bibere: siue bona, vt vocatio aut conuersio Pauli: siue mala, vt adulterium Dauidis: esse opera propria Dei qui ea omnia, non permissiue, sed potenter efficit in nobis, ita vt non minus proprium opus Dei sit proditio ludæ quam vocatio Pauli. Postea verò turpitudinem sui erroris erubescens, intuensque, innumera, quæ ex eo sequebantur, absurda, atque Catholicorum tractatibus, potissimum Ioanni Cocleai de libero arbitrio, conuictus suum, Lutherique reiecit errorem, affirmans libertatem arbitrij, dumque, non esse causam peccati, sed potius ipsum liberum hominis arbitrium, &c. Lege Ruardum vbi supra, qui hæc omnia late profequitur, simulque asserit, principes & ciuitates Protestantas libertatem arbitrij admisisse.

Caluinus

Caluinus in errore persistit Lutheri, confiteriturque Philosophos contrarium docere, atque etiam Patres. Verùm eo consilio Patres id fecisse ait, ne Philosophis cachinnos mouerent, si aduersus tam receptam inter eos opinionem contrariam vellent docere. Sed quam frivole & ineptè id dictum sit, quis non videt: Vnum tamen Augustinum excipit, quem falsò & impudenter contendit patronum esse sui erroris. Hæc de erroribus ad hæc vsque nostra tempora circa Dei præscientiam, nostrum liberum arbitrium, ac rerum contingentiam.

Libertas per acceptio

DISPUTATIO II.

Quid nomine liberi arbitrij intelligendum sit.

Ante omnia constituendum est, quid nomine liberi arbitrij intelligatur. Libertas duobus

A modis sumi potest. Vno, vt dicitur à verbo, libero, opponiturque seruituti: quo pacto dicitur, 2. ad Corinthios capite tertio. *Vbi spiritus Domini, ibi libertas.* Ad Romanos capite sexto. *Cum serui essetis peccati, liberi facti estis iustitie.* Et ad Romanos capite octauo. *Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem glorie filiorum Dei.* De libertate ita sumpta non est nobis hoc loco sermo.

B Altero modo sumitur, vt dicitur, à verbo, liber, quo pacto adhuc dupliciter vsurpari solet. In primis enim sumi potest, vt opponitur coactioni, quo pacto, quod sponte fit, siue fiat naturali necessitate, siue non, dicitur liberè fieri. Hoc modo concedimus, Patrem in diuinis liberè, hoc est, non coactè, sed sponte generare filium, tamen si necessariò necessitate naturali is à Patre generetur. Libertas hoc modo sumpta non est satis, vt quis liberum dicatur habere arbitrium, quicquid dicant Lutherani, qui ea sola ratione nobis liberum arbitrium esse vident, quòd sponte actiones humanas operemur. Verùm hac ratione non solum in pueris & amentibus, sed etiam in belluis concedendus esset vsus liberi arbitrij: eum ipsæ quoque sponte operentur.

Libertatem arbitrium qua liber in nobis esse velint Lutherani.

C Alio verò modo accipi potest, vt opponitur necessitati: quo pacto illud agens liberum dicitur, quo opus omnibus requisitis ad agendum, potest agere, & non agere, aut ita agere vnum, vt contrarium etiam agere possit. Atque ab hac libertate facultas, qua tale agens potest ita operari, dicitur libera. Quoniam verò non ita operatur nisi præuio arbitrio, iudicioque rationis, inde est, quòd quatenus ita præexigit iudicium rationis liberum appellatur arbitrium. Quòd fit, vt liberum arbitrium (si alicubi concedendum sit) non sit aliud, quam voluntas, in qua formaliter sit libertas explicata, præuio iudicio rationis. Agens liberum in hac significatione distinguitur contra agens naturale, in cuius potestate non est, agere, & non agere, sed positus omnibus requisitis ad agendum, necessariò agit, & ita agit vnum, vt non possit contrarium efficere.

Libertatem arbitrium quid

Agens liberum, & agens naturale quid.

E Quo loco duo animaduertenda sunt. Primum est pueros & amentes non solum operari sponte, sed etiam multa efficere liberè, ita vt in ipsorum potestate sit ea efficere, vel non efficere, aut etiam efficere contraria, vt cum Victoria diximus prima secunda, questione prima, articulo primo. Verùm ea ex eo, neque ad culpam, neque ad meritum eis imputantur, quòd non discernant ratione inter bonum & malum morale, quantum satis est ad culpam aut meritum, Quare licet aliquem vsum habeant liberi arbitrij, non tamen habent eum, qui ad culpam ac meritum est necessarius. Atque hic vsus est, quem vt iura decernunt, pueri vt plurimum septimo ætatis sue anno completo habere dicuntur.

Pueri & amentes aliquo efficiunt liberi.

Voluntas non comparatione suorum omnium actuum est libera.

F Secundum est, voluntatè non omnes suos actus posse non elicere. Etenim voluntas eius qui Deum intuetur in patria, non potest Deum non diligere. Sæpè etiam, dum sumus in via, surrepunt actus, quos voluntas non valuit impedire. Atque hinc est, vt voluntas non comparatione quorumcumque suorum actuum sortiatur rationem liberi arbitrij, sed comparatione eorum tantum, quos potest non elicere, in quo libertas quo ad exercitium actus cernitur. Quòd si simul possit elicere indifferentè, vel hunc, vel contrarium actum, cernitur etiam libertas quo ad speciem actus, vt vocant, quæ plenè & perfectè libertatis ratione habet.

Libertas quo ad exercitium, & quo ad speciem actus quid.